

Problemy koncepcyjne i implementacyjne zrównoważonego rozwoju

pod redakcją
Andrzeja Graczyka

Recenzenci: Eugeniusz Kośmicki, Rafał Miłaszewski, Bazyli Poskrobko

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia publikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-139-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Koncepcyjne aspekty formułowania i wdrażania zrównoważonego rozwoju

---

Joost Platje: Sustainable Development as a club good.....	15
Andrzej Graczyk, Jan Jabłoński: Czynniki równoważenia programów rozwoju na poziomie regionów	26
Karol Kociszewski: Koncepcja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i jej wdrażanie w polityce Unii Europejskiej	37
Zbigniew Jakubczyk, Mateusz Musiał: Ochrona środowiska w świetle ustawy o rachunkowości.....	49

Część 2. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w gminach

Elżbieta Lorek, Agnieszka Sobol: Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w gminach śląskich.....	61
Agnieszka Becla: Bariery informacyjne strategii zrównoważonego rozwoju w gminach wiejskich Dolnego Śląska	74
Agnieszka Becla: Ocena wdrażania najlepszej dostępnej techniki w aspekcie zrównoważonego rozwoju	86
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego we wdrażaniu zrównoważonego rozwoju	94
Stanisław Czaja: Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju w gminach uzdrowskich Dolnego Śląska – wnioski z analizy	102
Bogusław Stankiewicz: Przedsiębiorstwa uzdrowskie w strategiach władz samorządowych – operacjonalizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju .	113
Beata Skubiak: Program Leader plus jako narzędzie realizacji rozwoju zrównoważonego na obszarach wiejskich w regionie zachodniopomorskim	124

Część 3. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w rolnictwie i gospodarce wodnej

---

Karol Kociszewski: Wdrażanie instrumentów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem programów rolno-środowiskowych	141
---	-----

Anna Bisaga: Zasada <i>cross compliance</i> jako odpowiedź wspólnej polityki rolnej na zagrożenia środowiskowe w rolnictwie.....	153
Małgorzata Śliczna: Rozwój systemu dystrybucji ekologicznych produktów żywnościowych jako czynnik równoważenia konsumpcji	161
Andrzej Graczyk: Projekt polityki wodnej państwa do roku 2030 z perspektywy zrównoważonego rozwoju.....	170
Teresa Szczerba: Problemy zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej Dolnego Śląska	181
Lidia Klos: Gospodarka wodno-ściekowa na obszarach wiejskich jako element zrównoważonego rozwoju (na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego)	190

Część 4. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w energetyce

Andrzej Graczyk: Zrównoważony rozwój w polityce energetycznej Polski do roku 2030	201
Paweł Korytko: Polityka energetyczna Polski w świetle zmniejszających się kopalnych zasobów energii.....	210
Tomasz Żołątniak: Inwestycje gmin w energię odnawialną i poprawę efektywności energetycznej jako sposób implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.....	219
Alicja Graczyk: Zrównoważony rozwój morskiej energetyki wiatrowej	227
Magdalena Protas: Programowanie rozwoju zrównoważonej energetyki na szczeblu lokalnym i jego wpływ na decyzje przedsiębiorstw sektora energetycznego	237
Joanna Sikora: Zrównoważona konsumpcja zasobów energetycznych jako wyzwanie zrównoważonego rozwoju w Polsce.....	245
Izabela Szamrej-Baran: Uwarunkowania energetyczne i ekologiczne zrównoważonego budownictwa w Polsce	254

Część 5. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwie

---

Agnieszka Panasiewicz: Środowiskowa ocena cyklu życia jako narzędzie zrównoważonego rozwoju	269
Michał Ptak: Funkcjonowanie opłat z tytułu wydobycia kopalin w Polsce i innych krajach europejskich	277
Sabina Zaremba-Warnke: Testy konsumenckie jako instrument realizacji zrównoważonej konsumpcji	288
Agnieszka Ciechelska: Wdrażanie orientacji zrównoważonego rozwoju w bankach i instytucjach finansowych	297

Dorota Bargiel: Wdrażanie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie.....	305
Barbara Kryk: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa za środowisko a świadomość ekologiczna pracowników	313

Summaries

Part 1. Conceptual aspects of the formulation and implementation of sustainable development

---

Joost Platje: Zrównoważony rozwój jako dobro klubowe.....	25
Andrzej Graczyk, Jan Jabłoński: Sustainability factors of the development programs on the regional level	36
Karol Kociszewski: The conception of sustainable development of rural areas and its implementation within European Union policy.....	48
Zbigniew Jakubczyk, Mateusz Musiał: Environmental protection in the light of the Act on accountancy	56

Part 2. Implementation of sustainable development in municipalities

---

Elżbieta Lorek, Agnieszka Sobol: Implementation of sustainable development in Silesian municipalities	72
Agnieszka Becla: The informative barriers of sustainable development strategy in Lower Silesia communities	85
Agnieszka Becla: Opinion of initiation of the best available technique (BAT) in the aspect of the sustainable development.....	93
Anna Katola: The role of local government in implementing sustainable development.....	101
Stanisław Czaja: Realization of the principles of sustainable development in health resort communities of Lower Silesia	112
Bogusław Stankiewicz: Wellness companies in the strategies of local authorities – operationalization of the concept of sustainable development.....	123
Beata Skubiak: Leader Plus Program as a means for attaining the sustainable growth in rural areas in Western Pomerania.....	138

Part 3. Implementation of sustainable development in agriculture and water management

---

Karol Kociszewski: The implementation of sustainable rural development instruments with special regard of agri-environmental programmes.....	152
Anna Bisaga: <i>Cross compliance</i> principle as a CAP'S response to environmental dangers in agriculture	160
Małgorzata Śliczna: Development of distribution of organic food as a factor of sustainable consumption	169
Andrzej Graczyk: The project of State Water Policy till 2030 from the of sustainable development	179
Teresa Szczerba: Problems of sustainable development of water management in Lower Silesia	189
Lidia Kłos: Water and wastewater management in rural areas as part of sustainable development (on the example of example some municipalities of West Pomeranian voivodeship).....	197

Part 4. Implementation of sustainable development in the energy sector

---

Andrzej Graczyk: Sustainable development in the Polish energy policy till 2030.....	209
Paweł Korytko: Polish energy policy in the light of decreasing of fossil energy resources	218
Tomasz Żołyniak: Investments made by communities in a field of renewable energy and improving energy efficiency as a way to implement the concept of sustainable development.....	226
Alicja Graczyk: Sustainable development of offshore wind power.....	236
Magdalena Protas: Programming the development of sustainable energy at local level and its impact on business decisions of the energy sector	244
Joanna Sikora: Sustainable consumption of energy resources as a challenge for sustainable development in Poland	253
Izabela Szamrej-Baran: Ecological and energy determinants of sustainable building in Poland.....	266

Part 5. Implementation of sustainable development in the enterprise

---

Agnieszka Panasiewicz: Environmental life cycle analysis as a tool for sustainable development.....	276
Michał Ptak: The functioning of exploitation charges in Poland and other European countries.....	287

Sabina Zaremba-Warnke: Consumer tests as a tool of sustainable consumption realization.....	296
Agnieszka Ciechelska: Implementation of sustainable development orientation in banks and financial institutions.....	304
Dorota Bargiel: Implementing Corporate Social Responsibility into the company.....	312
Barbara Kryk: Corporate Social Responsibility for natural environmental and environmental awareness of employees.....	321

Teresa Szczerba

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PROBLEMY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GOSPODARKI WODNEJ DOLNEGO ŚLĄSKA

Streszczenie: Celem artykułu jest ogólna analiza stanu wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju w gospodarce wodnej Dolnego Śląska. W pierwszej części przedstawiono specyfikę i uwarunkowania gospodarki wodnej regionu. Na podstawie analizy stopnia realizacji zadań przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu dokonano próby identyfikacji podstawowych barier ograniczających rozwój gospodarki wodnej w regionie. Wskazano kierunki oczekiwanych działań niezbędnych do ich przezwyciężenia. Przedstawiono również założenia i cele pierwszego w Polsce programu promującego zasadę zrównoważonego rozwoju w gospodarce wodnej, „Program dla Odry 2006”. W ocenie końcowej stwierdzono, że pełna realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej napotyka wiele ograniczeń. Postawiono tezę, że brak przezwyciężenia wskazanych ograniczeń może spowodować, że gospodarka wodna stanie się barierą rozwoju gospodarczego i społecznego regionu.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój gospodarki wodnej, gospodarka wodna Dolnego Śląska, bariery rozwoju gospodarki wodnej, stan gospodarki wodnej, gospodarowanie wodami w Polsce.

1. Wstęp

Wstąpienie Polski do struktur unijnych stało się wyzwaniem dla gospodarki wodnej naszego kraju. Naczelnym celem Odnowionej Strategii Unii Europejskiej dotyczącej Zrównoważonego Rozwoju jest określenie i rozwój działań, dzięki którym UE będzie mogła zapewnić pokoleniom obecnym i przyszłym stały wzrost jakości życia przez tworzenie społeczności opartych na zasadach trwałego rozwoju – społeczności wydajnie gospodarujących zasobami i z nich korzystających, czerpiących z potencjału gospodarki w zakresie innowacji ekologicznych i społecznych, i przez to zapewniających dobrobyt, ochronę środowiska naturalnego i spójność społeczną [*Odnowiona Strategia UE... 2006*].

Polska zobowiązała się do wdrożenia zasad polityki wodnej UE. Polityka ta opiera się na zasadach zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi, które obejmują:

- uspołecznienie procesu podejmowania decyzji,
- integralne podejście do wód powierzchniowych i podziemnych,

- uwzględnienie aspektów środowiska naturalnego,
- traktowanie zlewni hydrograficznej jako podstawowego obszaru wszelkich działań planistycznych i decyzyjnych,
- wdrażanie mechanizmów ekonomicznych w gospodarowaniu wodami [Ostojski 2008].

Dokument pod nazwą *Strategia gospodarki wodnej* określił strategiczne cele gospodarki wodnej w Polsce jako:

- osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód oraz związanych z nimi ekosystemów,
- zaspokojenie potrzeb ludności w zakresie zaopatrzenia w wodę do picia i do celów sanitarnych,
- zaspokojenie społeczne i ekonomiczne uzasadnionych potrzeb gospodarki,
- podniesienie skuteczności ochrony ludności i gospodarki w sytuacjach kryzysowych [*Projekt aktualizacji strategii gospodarki wodnej...* 2006].

Koncepcja zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej była postulowana przez wiele środowisk. Po latach zaniedbań i braku dbałości o środowisko przyrodnicze związane z wodą została opracowana Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015). Wskazuje się w niej, iż nadrzędnym jej celem jest kształtowanie rozwiązań prawnych, organizacyjnych, finansowych i technicznych w gospodarowaniu wodami, zapewniających trwałe i zrównoważony społeczno-gospodarczy rozwój kraju, z uwzględnieniem przewidywanych zmian klimatu. Za cele strategiczne przyszłych działań i zachowań w gospodarce wodnej przyjmuje się:

- osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nimi ekosystemów,
- zaspokojenie potrzeb ludności w zakresie zaopatrzenia w wodę do picia i do celów sanitacji,
- zaspokojenie społecznie i ekonomiczne uzasadnionych potrzeb wodnych gospodarki,
- podniesienie skuteczności ochrony ludności i gospodarki w sytuacjach kryzysowych [Kindler et al. 2009].

Artykuł sygnalizuje istotne problemy realizacji idei zrównoważonego rozwoju w gospodarce wodnej Dolnego Śląska. Czyni to na przykładzie największej jednostki w naszym regionie, organu administracji rządowej niespełniającej, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

2. Specyfika i uwarunkowania gospodarki wodnej regionu

Dolny Śląsk jest regionem szczególnym na mapie Polski. Gospodarka wodna jest w nim zagadnieniem złożonym, wielowątkowym i interdyscyplinarnym. Specyficzne położenie regionu sprawia z kolei, że gospodarowanie równoważące problemy ekonomiczne, społeczne i przyrodnicze jest bardzo trudne. Geograficzne położenie

Dolnego Śląska w bezpośrednim sąsiedztwie gór, specyficzny klimat, zjawiska pogodowe z gwałtownymi i nawałnymi opadami powodują, że gospodarowanie wodą sprawia ogromne problemy z powstrzymaniem jej niszczącego potencjału zagrażającemu ludziom i wielowiekowej zabudowie zbliżonej do rzek i potoków. Do tego dochodzi problem stanu zabudowy hydrotechnicznej rzek i potoków – większość pochodzi sprzed wojny i jest już mocno wyeksploatowana. Zabudowa powojenna to spuścizna PRL, ze swoją nierzadko „bylejakością” wykonania, słabymi materiałami. Stan ten wymaga zmiany i, co ważniejsze, konieczne jest jego utrzymanie w stanie niezagrażającym sprawności urządzeń. Jest to również powód, dla którego trudno dziś przyjąć racjonalną hierarchię potrzeb w gospodarce wodnej w obliczu stanu ciągłego zagrożenia [Problemy i wnioski... 2009]. **Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu** (dalej: RZGW), realizując wiele aspektów prawidłowego zarządzania zasobami, ich utrzymania, ochrony i zapewnienia możliwości korzystania z dobra, jakim jest woda, przy obowiązku jednoczesnej ochrony przed nadmierną ingerencją w trwałość zasobów i ich stan, ma przed sobą skomplikowane zadanie.

W celu zapewnienia rozwoju i przyszłego bezpieczeństwa zasobów wodnych ustawa – Prawo wodne formułuje zadania i określa, że: „zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspokajaniu potrzeb ludności, gospodarki, ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie:

- zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności,
- ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją,
- utrzymania lub poprawy stanu ekosystemów wodnych i od wody zależnych,
- ochrony przed powodzią i suszą,
- zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu,
- zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem i rekreacją,
- tworzenia warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego wykorzystania” [Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r...].

Już analiza zadań gospodarki wodnej sygnalizuje wielość uczestników korzystania z zasobów wodnych, co rodzi potencjalne problemy w równoważeniu ich interesów z interesem nadrzędnym: zachowania w niezmiennym stanie dobra, jakim jest woda. Do tego należy dodać niezwykle ważne zagadnienie bezpieczeństwa ludzi i mienia w sytuacjach ekstremalnych wezbrań i powodzi.

Decydującą kwestią przy realizacji założonych celów jest stan zasobów wodnych. Poważnym problemem regionu jest możliwość ujmowania nadmiaru wody, by zredukować do minimum zagrożenia powodziowe, oraz gromadzenie wody na potrzeby okresowych jej braków. Obecny stan jest wysoce niezadowolający [„Gospodarka Wodna” 2010, s. 225-226; „Gospodarka Wodna” 2009, s. 143]. Niedobra opinia, jaką jakiś czas temu gremia krytykujące lobby hydrotechniczne wydały idei budowy zbiorników wielofunkcyjnych, przyczyniła się do spowolnienia ich powstawania. Dziś wiadomo, że jest to jeden z istotnych elementów prawidłowego

gospodarowania wodami i dotychczas nikt nie zaproponował innego, bardziej skutecznego sposobu ujmowaniu żywołu wody i jej alimentacji.

3. Podstawowe bariery rozwoju gospodarki wodnej w regionie

Na Dolnym Śląsku, na terenie działania RZGW Wrocław funkcjonuje kilka zbiorników wielofunkcyjnych retencyjnych oraz kilka zbiorników tzw. suchych, pozwalających ujmować wodę w okresie jej nadmiaru. Do tego dochodzą problemy w realizacji naturalnej retencji, w tym na terenie lasów, zwłaszcza na terenach podgórskich i górskich [*Sprawozdanie z realizacji planu...* 2004]. Wielość i zasięg wprowadzonych przez przyrodników obszarów zaliczanych do sieci „Natura 2000” utrudnił gospodarowanie wodami. Powstała sytuacja swoistego zawłaszczenia przez ekologię niektórych urządzeń wodnych. Dziś np. mamy kuriozalną sytuację zbiornika Mietków, ostatniego bastionu ochrony Wrocławia przez kapryśną i niebezpieczną rzeką Bystrzycą. Z powodu osiedlenia się tam ptaków powstał problem z utrzymaniem zbiornika w stanie sprawności funkcjonalnej z powodu wprowadzenia zakazu prac utrzymaniowych na obiekcie poza sezonem nawigacyjnym. Administrowanie i zarządzanie tym obiektem hydrotechnicznym stało się bardziej kosztowne.

Podstawą każdego gospodarowania jest dysponowanie dostateczną wielkością środków finansowych. Gospodarka wodna należy do kapitałochłonnych dziedzin naszej gospodarki. Przyjęcie dokumentów strategicznych wyznaczających przyszłe kierunki rozwoju, sprzyjający okres możliwości pozyskiwania środków unijnych, z założenia mających zapewnić zrównoważony rozwój tego regionu i wyrównanie do poziomu rozwoju „starej” Europy, nie stało się dostatecznym impulsem do działań [*Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko...* 2006]. Spowolnienie w pozyskaniu środków unijnych dla potrzeb gospodarki wodnej, brak określenia źródeł finansowania ogromnego majątku gospodarki wodnej, nieokreślenie źródeł utrzymania działań dostosowawczych (w tym dyrektyw wodnej, azotanowej, a ostatnio powodziowej), nieefektywny system finansowania inwestycji w gospodarce wodnej, nierozwiązany problem uczestnictwa użytkowników wód w kosztach gospodarki wodnej – to tylko niektóre problemy gospodarki wodnej. Dołączają się do nich również istotne sprawy organizacyjno-prawne, ograniczające efektywność zarządzania i gospodarowania zasobami z równoważeniem interesu wszystkich jej elementów. Barię staje się rozproszona struktura zarządzania zasobami wodnymi. Wielość szczebli w hierarchii zarządzania, rozproszenie kompetencyjne, niejednoznaczność, niejasność i niespójność przepisów prawnych w gospodarce wodnej, brak mechanizmów współdziałania instytucji uczestniczących w procesach decyzyjnych, kontrolnych gospodarki wodnej – to podstawowe bolączki [*W trosce o wodę...* 2007].

Równie ważne problemy w gospodarce wodnej od lat są przyczyną niezadowolenia społeczności lokalnych Dolnego Śląska. Prowadzi to do niedostatecznej ochrony przeciwpowodziowej miejscowości położonych nad rzeką Odrą i jej dopływami. Brak jest odpowiedniego zabezpieczenia powodziowego miasta Wrocławia. Kotlina

Kłodzka bez zbiorników zatrzymujących wodę nękana jest corocznymi powodziami, niszczące majątek pokoleń cykliczne powodzie zdarzają się w zlewni Bobru i Kwisy [Sprawozdanie z realizacji zadań Dyrektora RZGW... 2004, s. 120-121]. Wszystko to czyni region miejscem dramatycznych zdarzeń, bardzo mocno zaburzających życie jego mieszkańców. Wśród problemów o charakterze społecznym należy wymienić również naturalny konflikt interesów użytkowników wód, łącznie z ich administratorem, czyli RZGW. Niedostateczna edukacja i brak świadomości przyrodniczej społeczeństwa również stanowią barierę w równoważeniu rozwoju tej dziedziny.

4. „Program dla Odry 2006”

Nadzieją na pozytywny rozwój regionu stał się „Program dla Odry 2006”. Jest to pierwszy w Polsce program w gospodarce wodnej o charakterze zlewniowym, opracowany dla całego dorzecza Odry i oparty na zasadzie zrównoważonego rozwoju, zgodnie z dyrektywą wodną. Celem powstania „Programu dla Odry 2006” było zbudowanie systemu zintegrowanej gospodarki wodnej dorzecza Odry, uwzględniającego potrzeby zabezpieczenia przeciwpowodziowego, sporządzanie prewencyjnych planów zagospodarowania przestrzennego, ochronę czystości wody, środowiska przyrodniczego i kulturowego, a także potrzeby transportowe, ogólnogospodarcze i konsumpcyjne. Program podejmuje zadania dotyczące:

- zbudowania systemu biernego i czynnego zabezpieczenia powodziowego i zmniejszenia zagrożenia powodziami terenów dorzecza Odry, zwłaszcza silnie zurbanizowanych, o dużym znaczeniu gospodarczym i kulturowym;
- ochrony środowiska przyrodniczego i poprawy czystości wód powierzchniowych i podziemnych;
- usunięcia szkód powodziowych;
- prewencyjnego zagospodarowania przestrzennego oraz denaturalizacji ekosystemów;
- zwiększenia lesistości;
- utrzymania i rozwoju żeglugi śródlądowej, odbudowy i aktywizacji żeglugi śródlądowej oraz bezpośrednich i pośrednich korzyści transportowych;
- energetycznego wykorzystania rzek i niższych kosztów produkcji czystej energii, zachowania korzystnego stanu siedlisk i gatunków, zgodnie z dyrektywami ptasią i siedliskową [„Program dla Odry...”].

Dla miast nadodrzańskich i miejscowych społeczności ważny jest rozwój turystyki wodnej, w tym rekreacyjne zagospodarowanie terenów przybrzeżnych. Nie można tego osiągnąć bez modernizacji infrastruktury nawigacyjnej na Odrze. Zapotrzebowanie na turystykę wodną po Odrze, zwłaszcza wycieczki wielodniowe czy rejsy hotelowcami, stale wzrasta, głównie w Niemczech, ale ostatnio również i w Polsce. Modne staje się uprawianie sportów wodnych, pływanie łodziami motorowymi i mieszkalnymi, żeglowanie, pływanie kajakiem, rejsy statkami hotelowymi i statkami białej floty. Program przedstawia wizję Odry jako rzeki bezpiecznej, czy-

stej, żeglownej i przyjaznej mieszkańcom całego dorzecza. Wizja Odry i Nadodrza jako nowoczesnie zagospodarowanego korytarza ekologicznego tej części Europy wymaga, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, realizowania konkretnych, zapisanych ustawowo zadań w zakresie zbudowania systemu biernego i czynnego zabezpieczenia przeciwpowodziowego [*Otwarte planowanie w zarządzaniu...* 2006]. Sprecyzowane oczekiwania i brak szybkiej realizacji programu ograniczonego możliwościami finansowymi wywołuje ostrą krytykę osób i instytucji odpowiedzialnych.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, w tym Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego, określając cele strategiczne, nie uznaje niestety gospodarki wodnej za priorytet [*Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego...* 2005]. Zadania gospodarki wodnej w strategii traktowane są drugorzędnie, a środki przeznaczone na ten cel są proporcjonalnie niezbyt duże i nieadekwatne do potrzeb.

5. Działania organizacyjne na rzecz znoszenia ograniczeń

Zmiany dokonujące się w gospodarce wodnej, zwłaszcza w zakresie zarządzania i komunikacji społecznej, mogą istotnie przyczynić się do pozytywnych przekształceń, umożliwiających ograniczenie i równoważenie interesu środowiska i człowieka. Wśród nich należy wymienić:

- oceny oddziaływania na środowisko,
- planowanie,
- nowoczesne praktyki w gospodarce wodnej,
- współpracę z organizacjami pozarządowymi,
- udział społeczeństwa w opracowaniu planów gospodarowania wodami [*Planowanie w gospodarowaniu wodami...* 2008].

Procedura oceny oddziaływania na środowisko ma dostarczyć podejmującemu decyzję organowi administracji publicznej informacji, czy ingerencja inwestycji w środowisko została zaplanowana w sposób optymalny i czy korzyści wynikające z jej realizacji rekompensują straty w środowisku, jakie zwykle są niemożliwe do uniknięcia.

Działania zmierzające do przywrócenia naturalnego stanu naszym rzekom, do poprawy stanu wszystkich wód i środowiska wodnego w Polsce budzą niepokoje i wątpliwości. Wyraźnie dowiodły tego konsultacje społeczne prowadzone przez RZGW na poszczególnych etapach opracowania planów gospodarowania wodami. Użytkownicy wód z obawami przyjmują perspektywy zmian i ograniczeń w dotychczasowym korzystaniu z wód, dostrzegając konflikt pomiędzy rozwojem gospodarczym i zaspokojeniem potrzeb człowieka a przywróceniem środowisku wodnemu dobrego stanu. Wątpliwości te zgłaszają również mieszkańcy i reprezentujący ich przedstawiciele samorządów, którzy niepokoją się, że nowe podejście do korzystania z wód ograniczy rozwój gospodarczy, co więcej, ograniczy dotychczas stoso-

wane metody ochrony przed np. powodzią czy wezbraniem, a tym samym woda stanie się zagrożeniem dla człowieka.

Planowanie ma służyć programowaniu i koordynowaniu działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów zależnych od wody poprzez:

- poprawę stanu zasobów wodnych,
- poprawę możliwości korzystania z wód,
- zmniejszanie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji i energii mogących negatywnie oddziaływać na wody,
- poprawę ochrony przeciwpowodziowej [*Wodne sprawy...* 2007].

Lata doświadczeń przyczyniły się do wypracowania w krajach UE nowoczesnych praktyk, które troskę o środowisko naturalne łączą jednocześnie z wypełnianiem założonych celów społecznych czy gospodarczych. Zabiegi renaturyzacyjne, mające doprowadzić rzekę do stanu z okresu przed ingerencją człowieka, polegają m.in. na odtworzeniu naturalnego jej biegu, usunięciu np. betonowej zabudowy i przywróceniu naturalnej fauny i flory, i są stosowane od lat. Często renaturyzacja nie jest już możliwa i wówczas próbuje się ukształtować warunki zbliżone do stanu naturalnego, czyli prowadzi się „rehabilitację rzeki” [www.krakow.rzgw.gov.pl]. RZGW od kilku lat podejmuje działania, które można określić jako dobre praktyki w gospodarce wodnej. Odbywa się to z uczestnictwem środowiska naukowego wrocławskich uczelni oraz środowiska wykonawczego inżynierskiego. Stosowane są nowe technologie wykonawstwa i projektowania prac, by zminimalizować ingerencję w środowisko.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi staje się potrzebą i pożytkiem w gospodarowaniu wodami przez instytucje państwa. Fakt istnienia oraz jakość prowadzonych rozmów decydują o powodzeniu wielu przedsięwzięć, o ich kosztach i czasie, w jakim mogą zostać zrealizowane. Dobrym przykładem jest mozolny, lecz efektywny dialog ze środowiskiem społecznym przy budowie stopnia w Malczycach na Odrze. Dobrze się dzieje, że budowane są ramy administracyjno-prawne, regulujące dialog środowisk ekologicznych, rządowych, samorządowych i gospodarczych.

Wypełnieniem wymogu udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji w zakresie gospodarowania wodami było powołanie Regionalnych Rad Gospodarki Wodnej przy dyrektorach Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej oraz Krajowej Rady Gospodarki Wodnej przy ministrze właściwym do spraw gospodarki wodnej. Rada Dorzecza Górnej i Środkowej Odry przy Dyrektorze Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu wyraża opinie w sprawach gospodarowania wodami, zwłaszcza w zakresie projektów planów, programów, konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz działań w zakresie odbudowy ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych [*Ustawa z dnia 18 lipca 2001...*].

6. Zakończenie

Pytanie, czy możliwa jest realizacja zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej, pozostaje otwarte. Czy w obliczu istniejących barier możliwe będzie uzyskanie dalszego rozwoju tej dziedziny życia gospodarczego i społecznego? Jeżeli tak, to czy będzie to rozwój zrównoważony? Jednak bez określenia źródeł finansowania działań zawartych w podstawowych dokumentach strategicznych państwa, a dotyczących gospodarki wodnej nie da się zrealizować tego celu. Fundamentalnym zadaniem pozostaje konieczność dalszej edukacji społeczeństwa w celu pełniejszego przyjaznego współistnienia człowieka i środowiska. Pilny apel należy skierować nie tylko do władz regionu, ale i kraju, by podjęły skuteczną próbę ochrony gospodarki wodnej przed dalszą jej degradacją. Rozwój gospodarki wodnej powinien być postrzegany jako gwarancja dalszego rozwoju naszego regionu i kraju. Zlekceważenie tego może stać się barierą postępu.

Literatura

- „Gospodarka Wodna” 2009, nr 4, 2010, nr 6.
- Kindler J. et al., *Projekt Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami (z uwzględnieniem etapu do 2015)*, PROEKO CDM, Warszawa 2009.
- Odnowiona Strategia UE dotycząca Trwałego Rozwoju*, Rada Unii Europejskiej, 10917/06, Bruksela, 26.06.2006.
- Ostojski M.S. (red.), *Ramowa Dyrektywa Wodna Unii Europejskiej – stan wdrażania w Polsce*, Wydawnictwo Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Warszawa 2008.
- Otwarte planowanie w zarządzaniu zasobami wodnymi*, praca zbiorowa, 2006.
- Planowanie w gospodarowaniu wodami na obszarze działalności Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu*, Wrocław 2008.
- Problemy i wnioski wynikające z działalności Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu*, Wrocław 2009.
- „Program dla Odry 2006”, oficjalna strona Pełnomocnika Rządu ds. Programu „Program dla Odry 2006”, <http://www.programodra.pl>.
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006, <http://www.mrr.gov.pl>.
- Projekt aktualizacji strategii gospodarki wodnej*, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Warszawa 2006, www.zegluga.wroclaw.pl, dostęp: 21.08.2009.
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu*.
- Rotko J., *Podstawy prawne gospodarki wodnej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania „Copernicus” we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Sprawozdanie z realizacji planu działalności Dyrektora RZGW Wrocław*, Wrocław 2008.
- Sprawozdanie z realizacji zadań RZGW Wrocław*, Wrocław 2004.
- Strategia gospodarki wodnej*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, wrzesień 2005.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020*, Wrocław, 30.11.2005, <http://www.dolnyslask.pl>.
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne*, tekst jednolity DzU 2005, nr 239 poz. 2019

W trosce o wodę. Przegląd istotnych problemów gospodarki wodnej na obszarze dorzeczy, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2007.

Wodne sprawy. Udział społeczeństwa we wdrażaniu Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2007.

www.krakow.rzgw.gov.pl, strona internetowa RZGW Kraków.

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF WATER MANAGEMENT IN LOWER SILESIA

Summary: The aim of this article is a general analysis of the state of implementing the principle of balanced development in the water management of Lower Silesia. The specifics and conditioning of the region's water management were introduced in the first part of this article. On the basis of the analysis of the degree of task execution by the Regional Board of Water Management in Wrocław, an attempt to identify the elementary barriers limiting the development of water management in the region was made. The directions of expected actions necessary to overcome the barriers were pointed out. Furthermore, the assumptions and the aims of the first programme promoting the principal of the balanced development of water management in Poland were presented in the 'Programme for the Oder River 2006'. In the final evaluation it was claimed that the full execution of the concept of the balanced development of water management met series of limitations. A thesis that the lack of overcoming of shown restrictions can cause that the water management would become the barrier of the economic and social development of the region.

Keywords: balanced development of water management, water management of Lower Silesia, development barriers of water management, state of water management, management of waters in Poland.